

CHALLENGES FOR REGIONAL DEVELOPMENT AND POLICY IN BULGARIA UNTIL 2030

Abstract: Regional development can be seen both as a product and as a process that is directly related to the state and European policy for regional development. As a product, regional development is based on the social, economic, environmental, demographic, institutional and managerial dimensions in the development of the regions in the country. While the presentation of regional development as a process is based on the activities for achieving sustainable and balanced development through targeted impact on problem areas and abandoned regions of the country. The complex socio-economic situation resulting from the pandemic caused by COVID-19 poses serious challenges for Bulgarian regions, both in the short term to take measures to recover in the coming years and reach pre-crisis levels of development, and in the medium term regarding the possible changes in the programming, redirection and absorption of funds during the new programming period 2021-2027 to restore the socio-economic life in the different regions of the country. In this regard, we aim to outline the main challenges facing the social, economic, environmental, demographic, institutional and managerial dimensions in the regional development of the country and to make recommendations for policies and measures aimed at overcoming the consequences of the pandemic in regional plan. As the executive authorities and the local self-government face the commitment to actively participate in the processes of stimulation and / or maintenance of the economic activity, as well as to influence the employment in the separate regions of the country, we will offer concrete measures for stimulation and increase the employment opportunities in the sectors that improve the local development of the community, through the use of the existing human, natural, institutional resources and the comparative advantages of the regions. Attention will also be paid to the opportunities for mobilization of social capital, in the context of the implementation of programs and policies for regional development related to improving the quality of life of the local population, through measures to restore, expand or create new production facilities in administrative - territorial units of the country.

Author information:

Kliment Naydenov

Assoc. Prof. PhD

Sofia University „St. Kliment Ohridski“

✉ kl.naydenov@gmail.com

🌐 Bulgaria

Antonina Atanasova

Assistant

Sofia University „St. Kliment Ohridski“

✉ antonina_666@abv.bg

🌐 Bulgaria

Metodi Ivanov

Chief Assistant, PhD

Sofia University „St. Kliment Ohridski“

✉ ivanov.metodi@abv.bg

🌐 Bulgaria

Keywords:

regional development, regional economy, demography, regional policy, social policy

Nadezhda Zhechkova

Chief Assistant, PhD

Sofia University „St. Kliment Ohridski“

✉ n_jechkova@abv.bg

🌐 Bulgaria

Nikolay Katsarski

Chief Assistant, PhD

Sofia University „St. Kliment Ohridski“

✉ nkatsarski@abv.bg

🌐 Bulgaria

Въведение

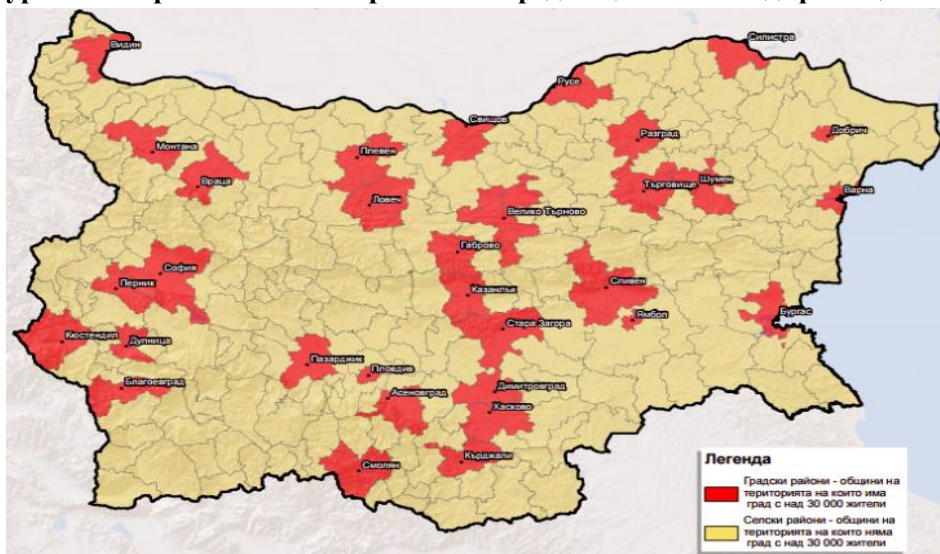
Представянето и очертаването на предизвикателствата пред регионалното развитие и политика в Република България до 2030г. може да бъде обвързано и чрез представянето на тенденциите и перспективите за развитие пред общините и особено пред малките общини в Република България. Необходимо е създаването на възможности за разкриването на регионалните различия и диспропорции на отделни териториални нива, на чиято основа следва да се изведат сравнителните конкурентни предимства на общини, с цел създаването на условия за преодоляване на негативните социално-икономически последици. Изключително полезни в тази посока могат да бъдат извършените сравнителни изследвания, чрез които обикновено се осъществява систематизиране на значителна по обем информация, която е резултат от осъществени комплексни проучвания на територията на отделните териториално-административни нива. Всяко едно проучване свързано с идентифицирането на проблемите в областта на регионалното развитие би подпомогнало провеждането на регионалната политика, както от страна на централната изпълнителна власт, така и от страна на органите на местното самоуправление при разработването на стратегии за управление територията и оползотворяване на пространствата прилежащи в землищата на малките изоставащи общини. При осъществяването на комплексен анализ с цел оценка на развитието на малките общини трябва да се имат предвид очакваните динамични промени съпътстващи развитието на страната особено в резултат на настъпващи социално-икономически кризи, които можем да очакваме по места в резултат на очакваната турбулентност предизвикана от пандемията COVID-19.

Институционални предизвикателства

Определянето на тенденциите и перспективите за развитие на общините в Република България предполага от една страна да се разработят и апробират нови модели за оценка, а от друга да се осъществи реорганизация на управлението на националната територия и на съставните ѝ териториално-административни деления. На преден план трябва да се поставят дискусиите за предефинирането на понятията свързани със задълбочаващите се диспропорции между отделните териториално-административни единици, като се преосмислят редица действащи програми и стратегии при оценката на релацията планирани, очаквани и постигнати резултати от програмното финансиране със средства от структурните фондове на Европейския съюз и осигуреното финансиране и/или съфинансиране от централния бюджет на страната. Определено съществено внимание трябва да се обърне и върху административно-управленските проблеми свързани, както с изработването на проекти за усвояване на европейските структурни фондове, така и с управлението им. В резултат, на което дискуссионен остава въпроса за създаването на нови адекватни на промените в демографски и социално-икономически план условия за новата предстояща териториално-административна реформа и прерайонирането на националната територия според съвременните предизвикателства пред регионалното развитие на страната, което трябва да бъде в унисон с регионалната политика на ниво Европейския съюз. Особено видими са регионалните различия и неравенства в малките общини, чиито териториален обхват се определя и се класифицират като общини принадлежащи към „селските райони“. Съществен момент е, че около 230 общини са определени за селски общини и се причисляват към „селските райони“, а употребата на самото понятие е в смисъла на неформална териториална структура, която включва редица общини, които се отличават, както в социално-икономическото си развитие, така и притежават определени териториални различия в резултат, на което често се групират и подреждат по различни признаци. Освен това трябва да се има предвид, че националната дефиниция на селски райони типологизира териториите на равнище община (LAU1), докато за разлика от

европейската селските райони се определят на равнище област (NUTS 3). При определянето на състава на общините обособени като селски райони в България като основен критерий е размерът на най-големи град в общината, като територия на община определена като селска не трябва да има град с население над 30 000 души и гъстотата на населението е под 150 жители на кв. км. докато при европейската дефиниция за селски район се използва като основен критерий гъстотата на населението. Съгласно националната дефиниция, селските райони обхващат територията на 231 общини или 88% от общия брой български общини и обхващат територия около 81% от територията на страната. С резултатите от предстоящото преброяване на населението, което ще се проведе през 2021г. ще се наложи прекрояването на долната карта, като дори съществуват общини, които вече не отговарят на изискването за население от 30 000д. като например община Дупница и гр. Дупница, чието население за 2019г. по данни на НСИ е 29134души.

Фигура № 1 Карта на селските райони според националната дефиниция.

Източник: Официален сайт на Еуро Програми, достъпен на <https://evroprogrami.com/polezno/chesto-zadavani-vaprosi/karta-na-selskite-rajoni/> към 11.11.2020

От резултатите на предстоящото преброяване ще се очаква прекрояване на представената карата, като редица градове дори областните центрове скоро няма да отговарят на изискването на законодателството за население над 30 000души. Като например гр. Ловеч, чието население за 2019г. е 31 695 души, гр. Разград с население 30173 за 2019г.. Посочените данни показват, че през следващите години до 2030г. една част от общините, които са определени като градски по настоящите критерии, ще преминат в графата на селски райони. Поради, което ще трябва да се осъществи дискусия за преосмисляне на съществуващите критериите за причислявани към селските райони на общини, където няма град с население над 30 000 души или към 2030г. ще трябва да очакваме значително намаляване на дела на градските райони и увеличаване на селските райони съгласно сега действащата нормативна уредба. От гледната точка на регионалното развитие и политика тази тенденция ще наложи преосмисляне на стратегическата рамка от документи, отнасящи се до определянето на националната политика по-отношение на селските райони и финансирането на проекти в тези общини.

Основно предизвикателство в областта на селското стопанство до 2030г. трябва да бъде обвързано със създаването на възможности за цифровизация и дигитализация на аграрното управление, като се осъществи необходимата подкрепа от страна на държавата при внедряването на цифрови технологии за управление на стопанствата и оптимизация на производствения процес като преимуществено се обръща внимание върху насърчаването и

подпомагане на научните изследвания в областта на развитието и разпространението на биологичното земеделие на територията на страната.

Особено дискуссионен остава въпроса свързан с бъдещото и предстоящо териториално-административно деление дали е необходимо и доколко е необходимо преосмислянето на набора от показатели за оценката от необходимостта от преподреждане, прегрупиране и оценяване на социално-икономическите различия в общините на територията на страната. Т.е. дали не трябва предстоящата териториално-административна реформа да бъде подчинена на предоставянето на формален израз при класифицирането и териториалното деление на общините на райони за целенасочено въздействие, които да са обособени в райони за икономически растеж, райони в индустриален упадък, изостанал граничен район, изостанал селски район, изостанал планински район и едновременно с това да бъде предоставена възможността за териториално-устройственото им планиране и управление.

Условно една от тенденциите, които отчетливо могат да се открият и едновременно с това е характерна за голяма част от малките общини в Република България се крие в ролята на органите на местното самоуправление и възможностите, с които разполагат за усвояването на средства по оперативните програми. Като например в пограничните общини за Република България с Република Сърбия се е запазила тенденция за спад на населението, което води след себе си до тенденция към увеличаване на съотношения между размера на общинските администрации и броя на обслужваното от тях население. Доста различна е картината в малките общини, като особено отчетлива е разликата по този показател при пограничните общини. Като от „13 погранични общини от страна на Р. България, община Кюстендил на един служител от общинската администрация се падат 382 души, а в най-малката община на един служител се падат 26 души. Посочените диспропорции в разглежданите общини ни сигнализират за редица трудности и проблеми, които са налични на местно ниво и които са характерни за преобладаващата част от пограничните общини. Т.е. липсва достатъчен административен капацитет за подготовката, управлението и изпълнението на проекти финансирани по оперативните програми на Европейския съюз, както и по отношение на реализирането на публично-частни партньорства с цел постигането на устойчиво социално-икономическо развитие“[1]. Но, от друга страна не трябва да се забравя, че въпреки териториално-административната реформа в момента да не е на дневен ред, тя няма как да бъде избегната в близко бъдеще, особено ако тенденциите в развитието на общините се запазят. Все по-голямо внимание малките общини трябва да обръщат на възможностите за осъществяването на публично-частните партньорства с цел привличане на повече инвестиции на тяхна територия. От друга страна усилията на малките общини на територията на страната трябва да са насочени към повишаването на сътрудничеството по отношение на създаването на възможности и предпоставки за привличане на стратегически инвеститори. В тази връзка важно място по отношение на социално-икономическото развитие на тези територии е развитието на националните секторни политики и програми, както и междудържавните отношения и условия за развитие, които се създават в пограничните райони. Определено трябва да се насочат значителни усилия към осигуряването на национално и европейско финансиране в изоставащите региони с цел да се осигури възможност за постигането на стимулиращо социално-икономическо развитие и задържане на икономически активните лица в тези територии, тъй като се наблюдават сериозни тенденции към обезлюдяването им и респективно изпадането в ситуация изискваща тяхното заличаване като административно-териториални единици.

Институционални проблемите на регионалното развитие и в частност на местното самоуправление са свързани с провеждането на не ефективна национална политика за регионално развитие и местно самоуправление, която води до:

- Увеличаване на социалноикономическите различия в развитието на регионите;
- Задълбочаване на негативни демографски процеси - миграция, обезлюдяване;
- Не поддържане и не използване на съществуваща социална и техническа инфраструктура в слаборазвитите региони;
- Нисък дял на собствените приходи на общините, на данъчните приходи, постъпващи в общинските бюджети;
- Наличието на несъвършенства в нормативна база, регламентираща междуобщинското коопериране;
- Хроничен недостиг на финансови ресурси на местно равнище;
- Небалансирано разпределение на финансовите ресурси, функции и управленски правомощия;
- Неефективни механизми за граждански контрол върху действията на органите на местното самоуправление, който е резултат от липсата на работещи граждански организации;
- Нежелание на държавата да участва в коригиране на очерталите се териториалните неравенства.

Планирането политики и предприемането на мерки за запознаване на местната общност със същността на кръговата икономика, чрез която стойността на продуктите и материалите се запазва възможно най-дълго време и едновременно с това генерирането на отпадъци и използването на ресурси са сведени до минимум. Чрез използването на модела на кръговата икономика могат да се създадат сигурни работни места, да се насърчат иновациите, чрез които ще се създадат сравнителни конкурентни предимства на местната общност и общините ще могат да осигурят равнище на защита на хората и на опазване на околната среда за бъдещите поколения. Освен това чрез използването на иновативни продукти ще се постигнат финансови икономии и ще се подобри качеството на живот на местното население. Общите за Европейския съюз цели за рециклирането на 65 % от битовите отпадъци, рециклирането на 75 % от отпадъците от опаковки и намаляване на депонирането на отпадъци до максимум 10 % от всички отпадъци до 2030 г. трябва да бъдат декомпозирани в националната и регионална политика за регионално и местно социално-икономическо развитие. Освен запознаването на местните общности с целите на Европейския съюз до 2030г., което предполага общинските служители да засилят своята работа по отношение на планирането и подобряването на процеса на управлението на отпадъците, както и да търсят възможности за стимулиране на производителите при пускането на пазара на по-екологични продукти и насърчаването им да рециклират продуктите си в края на жизнения им цикъл. Трябва да се насочат значителни усилията по намаляването на генерирането на отпадъци, стимулирането на екопроектирането и повторната употреба чрез рециклирането на продукти, което ще доведе до нетни икономии за предприятията и в същото време ще се постигне намаляване на общите годишни емисии на парникови газове. Друго предизвикателство е необходимостта от изработването на специална стратегия за биоикономика на национално и местно ниво с цел укрепване на връзката между икономиката, обществото и околната среда по примера на някои от страни членки на Европейския съюз като Франция, Германия, Австрия, Италия и др. Тъй като устойчивата биоикономика притежава потенциал за намаляване на емисиите на парникови газове, чрез насърчаването и приложението на практики за първично производство, които се отличават по-ефективно използване на ресурсите и внедряване на иновации в областта на земеделието с ниски въглеродни емисии. Запознаването с принципите на модела на кръговата икономика ще повиши обществената осведоменост за предизвикателствата пред съвременното развитие на местната общност. Представяне на възможностите за подкрепа при реализирането на проекти за кръговата икономика чрез Европейският фонд за стратегически инвестиции (ЕФСИ),

консултантски и финансовите инструменти на Европейската инвестиционна банка (ЕИБ) по линия на програмата на InvestEU. Програмата InvestEU обединява множеството финансови инструменти на Европейския съюз и разширява създаването на възможности за инвестиции, иновации и създаването на работни места. Програмата InvestEU създава необходимите предимства за опростено инвестиционно подпомагане, съществуващия единен набор от правила и процедури и единен консултационен център за контакт, където са събрани редица програми за финансиране като капиталов механизъм за растеж по COSME, капиталов механизъм по InnovFin, компонент на EaSI за гаранции за микрофинансиране и социално предприемачество и др. В периода 2021-2027г. се очаква InvestEU да мобилизира допълнителни инвестиции в размер на 650 милиарда евро. Запознаването с финансовия механизъм InvestEU ще представи на местната общност четирите области на политика, които ще се финансират и през следващия програмен период. Четирите области на политика са:

- създаването на устойчива инфраструктура;
- научни изследвания иновации и цифровизиране;
- малки предприятия;
- социални инвестиции и умения.

Проекти за подпомагане на малките и средните предприятия, както и за финансиране в сферата на устойчивата енергия, цифровата свързаност, транспорта, кръговата икономика, водата, отпадъците и изграждането на друга инфраструктура, свързана с опазването на околната среда. Разрешаването на конкретни проблеми при управлението на отпадъците от промишлени и търговски опаковки са обхванати от Директива 94/62/ЕО и Директива 2008/98/ЕО. Преминаването към модела на кръговата икономика се налага, за да се увеличи рециклирането на пластмаси, тъй като използването на пластмаси нараства непрестанно, но ефикасността на рециклирането изостава, в резултат по-малко от 25% от събраните пластмасови отпадъци се рециклират, а около 50% се депонират.

Определено съществено внимание през новия програмен период 2021-2027г. се обръща върху приложението на интегрирания подход и то „интегрираният подход към градското развитие ще бъде задължително изискване за получаване на подкрепа от финансовите инструменти на ЕС. Интегрираното градско развитие се постига чрез интегрирани планове за градско възстановяване и развитие, което осигурява пространствена, времева и фактическа координация и интеграция на различни политики и ресурси за планиране за постигане на определени цели с помощта на специфични финансови инструменти[2]“. През настоящия 21 век ще се обръща внимание върху изграждането на умни /интелигентни/ градове, които да са ориентирани в икономически и социален план към бъдещето и внедряването и използването на новите технологии. В резултат, на което ще се открие „основната разлика в умния град от традиционния град е в характера на отношенията с гражданите, тъй като в обикновения град базираните на ИКТ услуги не могат да реагират толкова бързо на променящите се икономически, културни и социални условия, колкото услугите в интелигентния град. По този начин интелигентният град, насочен предимно към човека, се основава на ИКТ инфраструктурата и непрекъснатото развитие на града, като се вземат предвид изискванията за екологична и икономическа устойчивост. Умните градове могат да бъдат новите градове, които вече са проектирани като такива, или тези градове, които са базирани на определена цел (като индустриални градове или техно паркове), или които стават „умни“ стъпка по стъпка[3]“.

Финансово-икономически предизвикателства

С началото на новото десетилетие се отбелязва края на редица европейски и световни политики и началото на нови планове и програми с хоризонт на планиране и програмиране до 2030 г., дори и в дългосрочен план до 2050г. В редица планове отнасящи се до развитието на

икономиката на отделните страни, а и като цяло на Европейската общност се залагат цели за преминаването от традиционната икономика позната до 2020г. към дигитална, ниско въглеродна, кръгова икономика на с кръгзор в бъдещето до 2030г. и/или 2050г. Огромните проблеми пред развитието на българската икономика се крият в постепенното оттегляне на редица стратегически инвеститори от България, както и увеличаването на дела на сивата икономика и ниския дял от едва само 10% от българските предприятия, които са на фондовата борса. Българската икономика почива на остарели концепция, схващания и приложението на остарели технологии, в резултат на което не е възможно да се очаква висока възвращаемост, а по-скоро се наблюдава запазване на тенденциите за укриване на реалното заплащане на доходите, както и не заплащането на дължимите осигуровки. Ниската покупателна способност на населението съпроводена с продължаващото нарастващото неравенството между най-богатите и бедните в действителност поглъща средната класа, дотолкова, до колкото можем да кажем, че съществува формирала се средна класа на територията на страната и в частност по места в отделните региони, тъй като ако в някои общини отчетливо можем да допуснем наличието на средна класа, то в други общини на територията на страната диспропорциите се особено големи, в резултат на което се наблюдава нисък брой много богати и висок дял на населението под линията на бедност, като в някои общини на страната достига около 40% от населението.

Чрез приетата Национална програма за контрол на замърсяването на въздуха 2020-2030 г. страната ни насочи усилията си да изпълни задълженията за намаляване към 2020г. и 2030г. на общите годишни антропогенни емисии замърсителите на атмосферния въздух като серен диоксид (SO₂), азотни оксиди (NO_x), неметанови летливи органични съединения (НМЛОС), амоняк (NH₃) и фини прахови частици (ФПЧ), спрямо емисиите определени в Директива (ЕС) 2016/2284. Като основната цел е Основната цел на Националната програма за контрол на замърсяването на въздуха е да изпълни се постигнат такива нива на качеството на атмосферния въздух (КАВ), които да не водят до значителни отрицателни въздействия и рискове за човешкото здраве и за околната среда. [4]. Именно предвид на необходимостта от изпълнението на целите в Националната програма за намаляване на емисиите на серен диоксид, азотни оксиди, неметанови летливи органични съединения, амоняк и фини прахови частици ще постави на дневен ред от една страна бъдещето на въглищните централи, което ще бъде обвързано с перспективите и предизвикателствата пред развитието на енергийния пазар в България.

В резултат на разпространението на COVID-19 се наблюдава значителна намеса от страна на националните държави в икономиката на своите страни, които често са политически мотивирани и късогледни и по-скоро ще удължат агонията, отколкото да доведат до по-бързото възстановяване, ако пазарът бъде оставен сам да коригира грешките си. Особено през 2021г., която крие изключителен брой неизвестни и се възприема като годината на големите икономическите предизвикателства и решения, тъй като редица икономисти, международни организации, както и МВФ вече сравниха сегашната стопанска криза с Голямата депресия от 30-те години на XX век. Преодоляването на стопанската криза предполага поемането пред един от възможните пътища пред България, а именно орязване на разходите и допълнително намаляване на данъчно-осигурителната тежест, за да се създаде възможност на предприемачите да създават стойност, който на свой ред ще трябва да приложат гъвкави модели за оптимизиране на разходите, за да запазят жизнено необходимият им марж на печалба и в резултат да успеят и да оцелеят. От друга страна очаквания спад в цените на производствените фактори, може да върне част от желанието за инвестиции и да акумулира растеж. Стремешът на страната трябва да бъде възстановяване на колкото е възможно по-бързо се на частните

инвестиции и повишаване на доверието в институциите и държавността, за да се създадат възможности за излизане от предстоящата кризата, чийто пик предстои.

Използването на финансовата и нефинансовата информация е важна за успешното развитие на всеки бизнес през XXI. В световен мащаб развитите икономики наложиха капиталистически подход. Стремехът към печалба, спекулациите с цените, конкуренцията на пазарите, безразборното добиване на природни ресурси и др. Не дават оценка на тяхното нефинансово измерение. Тук не случайно могат да се задават много въпроси като: 1. Какво е въздействието на производството върху околната среда? 2. Какви са инвестициите в човешки капитал? 3. Допринася ли бизнес моделът за увеличаване на доверието, рентабилността и пазарния дял на бизнеса? 4. Каква е връзката между финансовата и нефинансовата информация и увеличава производителността? 5. Доволни ли са инвеститорите от вниманието, визията и стратегическите цели на предприятията? [5]. Отговорите на тези въпроси биха могли да бъдат търсени в рамките на предстоящата криза, с оглед бъдещото реструктуриране на пазарите в България и ЕС.

Социално-политически предизвикателства

Ако в предходното десетилетие глобализацията бе засегнала почти всички сфери на социално и икономическо реализиране на човешките дейности, то пандемията от COVID-19, със своя обхват и въздействието върху всеки аспект на обществото, на практика постави под въпрос съществуването както на привичните ни социални механизми, така и утвърдените политически идеологии. Със своята непредсказуемост и необходимостта от социална дистанция и изолация, разпространението на COVID-19 компрометира основните методи за справяне както на индивидуално, така и на общностно ниво и предпоставя нови начини за адаптация към кризисното събитие. Усещането за загуба може да се преживява от дефицит на преки социални контакти и загуба на близки до лишаване от работа, възможности за образование, отдих и социална подкрепа (Gunnell et al., 2020)[6].

Новата реалност постави пред изпитание най-важните социални системи – здравеопазването и образованието, което направи видимо социалното неравенство в отделните региони на страната. Невъзможността на познатите политически механизми и действия да изработят кризисни мерки и да надминат познатата от Средновековието насетне карантина като способ за справяне с подобни ситуации постави под въпрос и западната демокрация в настоящия и вид като най-съвършена политическа система. Свободата е символ на демокрацията, макар всяка личност или група да имат своето схващане за нея [7], но в настоящата криза и с цел опазване живота и здравето на социума ограничаването ѝ предизвика у една не малка част от хората съмнения относно устойчивостта на демократичните ценности и респективно постави под въпрос възможностите на елитите да се справят с извънредни ситуации от подобен мащаб. Разбира се, за друга част от обществата кризата инспирира „обръщане“ към държавата и етатистки нагласи, които ако се фокусираме върху населението в страната бихме могли да допуснем, че кореспондират и с икономическите последици от пандемията. Това от своя страна предвещава възможността те да се задълбочават и да разширяват обхвата си.

Неравномерното разпределение на ресурси между център и периферия и между отделните региони в България е в последна сметка не само икономически, но и политически проблем, който несъмнено ще бъде във фокуса на изграждане на политики в настоящото десетилетие. Концентрацията на ресурси в обществената сфера в големите градски центрове и то само в няколко региони на страната показва неефективността на насочването на икономически ресурси и човешки капитал при конструирането на социални политики. Социалното неравенство е въпрос, който занимава социалните науки през последните

десетилетия, но неговата все по-голяма осезаемост през последните месеци и последиците от силната диференциация в българското общество го правят особено значим фактор при концептуализацията на социалните политики в отделните региони през следващите години.

Не на последно място като общество и институции сме изправени пред сериозното предизвикателство на обратната миграция на работещи от Западна Европа и необходимостта от тяхната икономическа и социална реинтеграция и ре-адаптация. Това налага разработването на специфични регионални стратегии за справяне с този не малък по мащаби и последици проблем. Тук не само икономическата зависимост и необходимостта да се осигури трудова реализация на индивидите е от значение. Пораждат се проблеми, свързани с образователната интеграция на децата на завърналите се, липса на социално осигуряване и общностна интеграция. Всичко това изисква гъвкав подход от страна на локалната администрация и експертиза от разнопосочен характер за преминаване през кризата и по-късно през последиците от нея посредством механизми, съобразени с регионалните специфики, но и с глобалните реалности.

Резултати

Резултатите от настоящия доклад можем да ги представим обобщено в следващата таблица, която обобщава основните предизвикателства пред регионалното развитие и регионалната политика на страната до 2030г., които са условно разделени на институционални, финансово икономически и обществено-политически.

Таблица № 1. Предизвикателства пред регионалното развитие и регионалната политика до 2030г. основани на условната класификация: институционални, финансово-икономически и обществено-политически

Институционални	Финансово-икономически	Обществено-политически
Повишаване на експертизата и капацитета на местните администрации за разработване и изпълнение на проекти от фондовете на ЕС	Увеличаване на дела на собствените приходи на общините	Стимулиране на участието на местната общност в разработването, провеждането и осъществяването на контрола върху общински политики
Преразпределение на функции и управленски правомощия от изпълнителната власт към органите на местното самоуправление	Повишаване на дела на данъчните приходи, постъпващи в общинските бюджети	Подобряване на национална политика за регионално развитие
Запознаване с процедурите на работа и изграждането на административен капацитет по места за работа по програмата InvestEU, която създава необходимите предимства за опростено инвестиционно подпомагане	Разработването на правила за определяне общия размер на капиталовата субсидия	Планиране на национална политика и разработването на регионални мерки за задържане на негативните демографски процеси (миграция, обезлюдяване)
Създаване на институционален и административен капацитет осъществяването на публично-частните партньорства с цел привличане на повече инвестиции на територията на общините в Република България	Намаляване на социално-икономическите различия в развитието на регионите	Стимулиране на процеса на осъществяване граждански контрол върху действията на публичните институции
Преосмисляне на стратегическата рамка от документи, отнасящи се до определянето на националната политика по-отношение на селските райони и финансирането на проекти в тези общини	Създаване и гарантиране на независимостта на общинския бюджетен от трансфери на държавния бюджет	Стратегия за биоикономика на национално и местно ниво с цел укрепване на връзката между икономиката, обществото и околната среда по примера на някои от страни членки на Европейския съюз като Франция,

		Германия, Австрия, Италия
Създаването на възможности за цифровизация и дигитализация на аграрното управление		Декомпозиране на целите на ЕС при осъществяването на политиките за регионално развитие насочени към рециклирането на 65 % от битовите отпадъци, рециклирането на 75 % от отпадъците от опаковки и намаляване на депонирането на отпадъци до максимум 10 % от всички отпадъци до 2030 г.

Дискусионни въпроси

Настоящия доклад има за цел да предизвика научна дискусия относно бъдещото социално-икономическо развитие на малките общини в Република България, тъй като тенденцията на намаляване на икономически активното население в малките общини предполага намаляване на жизнеността, функционалността и способностите за адекватна реакция на общините към задоволяване на нуждите на местното население. Необходимо е да се търсят възможности за предприемането на проактивни мерки и формирането на политики, планове и стратегии, като например чрез използването на възможностите за публично-частни партньорства от една страна, и от друга чрез кооперирането си за създаването на сравнителни конкуренти предимства и привличането на стратегически инвеститори на територията на малките общини, с цел създаването на работни места и задържането на икономически активното население. В тази връзка освен проучването на възможности за използването на директно финансиране от фондовете и програмите на Европейския съюз, както и иницирането и създаването на такива наднационални възможности за търсене на стратегически инвеститори. Търсенето на възможност за разрешаването на част от проблемите и отговор на предизвикателствата пред регионалното развитие и регионалната политика в страната преминава през осъществяването на широка обществена дискусия свързана с отговора на част от следните въпроси:

Какви подходи, техники, модели могат да използват малките общини за привличане на вниманието към себе си?

Какъв да бъде обхвата на предстоящата административно-териториалната реформа в Република България, тъй като нейното провеждане е неизбежно?

Какви начин да се използват за увеличаване на правомощията на органите на местното самоуправление, за да се постигне провеждането на устойчива координирана политика за регионално развитие насочена към намаляване на регионалните диспропорции и различия?

Заклучение

Очертаването на предизвикателствата пред регионалното развитие и регионалната политика на България до 2030г. предполагат прилагането на целенасочени планирането политики и предприемането на целенасочени мерки за намаляването на регионалните различия и неравенства в общини на територията на страната. Необходимо е да се стимулират градските райони, които да управляват своето развитие, чрез осъществяването на подкрепа за повишаването на икономическата конкурентоспособност посредством засилване на ролята на социалното сближаване и подобряването на качеството на живот на граждани обитаващи населените места. Усилията на централната изпълнителна власт и на органите на местното самоуправление трябва да са насочени към създаването на интелигентни градове на бъдещето, поради което местната власт не трябва да бъде само страничен наблюдател, а трябва да бъде иноватор, който да стимулира и подпомага иновациите, чрез повишаване на възможностите за

партньорство с университетите и изследователските организации на територията на страната с цел постигане на интегрирано стратегическо градско планиране и развитие. През следващото десетилетие трябва да се обърне внимание върху изоставащите региони в страната, които се нуждаят от осъществяването на целенасочена подкрепа чрез изработването на специални секторни стратегии, а този процес предполага регионалната политика да остане основен приоритет. Приоритетни области на финансиране в изоставащите общини трябва да са образованието и професионалното обучение с цел да се намали безработицата и едновременно с това трябва да се търсят възможности за насърчаването на младежите да останат в съответните по-малки населени места. В тази връзка централната изпълнителна власт трябва да търси възможности за осигуряването на улеснен достъп до кредити за стартиране на бизнеси и едновременно с това да стимулира подпомагането и подобряването на управлението на органите на местното самоуправление.

В практико-приложен план предизвикателствата пред регионалното развитие трябва да се търсят още и във възможността да се стимулират едновременно центровете на растеж, независимо от типът структура, към който принадлежат и едновременно с това да се предостави възможност за балансирано развитие в дългосрочен план на слабо развитите региони, като усилията се насочат и към намаляване на продължаващата тенденция на депопулация и съпътстващият ѝ спад в икономическото развитие на слабо развитите региони на страната. Именно тук се откроява и друго основно предизвикателство, което е пространственото планиране на дейностите свързани с физическо разполагане на сгради и съоръжение, изграждане на прилежащата инфраструктура, проектиране и реализация на проекти по озеленяване на конкретни площи и други дейности свързани с благоустрояването на територията и създаването на благоприятни социално-икономически условия за реализирането на устойчив растеж. „Обновяването на градската среда е важен процес, който гарантира, рехабилитация на старите индустриални структури и пространства, места с липсата на идентичност, зеленина, както и промяна на функциите на тези места, за да им даде изцяло ново идентичност. Това е много важна задача, която влияе върху устойчивото развитие на градовете“[8].

Предизвикателствата пред управлението на административно-териториалните единици трябва да се обвържат с демографската криза и с многостранните ѝ проявления, тъй като продължава да намалява и да застарява населението, от една страна поради закъснелите реформи в политиките в подкрепа на семейните ценности, за увеличаването на раждаемостта и за задържане на младите кадри, от друга страна предвид социално-икономическите условия в страната продължават изселванията на населението извън пределите ѝ. Поради тази причина е необходимо изпълнението на политики за съхраняване на населените места, които са важни опорни центрове в полицентричната урбанистична мрежа и на връзките между тях, както и при определянето на приоритетите при процеса на управление на регионалното развитие в страната. Освен това трябва да се съблюдава тенденцията към значително намаляване на дела на малките и средните предприятия и особено на тези с висока ефективност, тъй като този процес води до нарастване на регионалните различия и увеличаване на диспропорциите между регионите. В този ред на мисли, определянето на регионалните различия е от съществено значение за всяка административно-териториална единица, тъй като те обуславят необходимостта от извършването на цялостно и комплексно изследване на развитието на конкретната териториална единица.[9]

References:

1. Ivanov, M., Problems in the formation of policies for sustainable development and the use of public-private partnerships in the border municipalities between the Republic of Bulgaria and the Republic of Serbia, 20th International Multidisciplinary Scientific GeoConference Proceedings SGEM, 2020, DOI: 10.5593/sgem2020/5.2/s21.049
2. Naydenov, Kl., Smart cities – the future of urban planning, 5th SGEM International Multidisciplinary Scientific Conferences on SOCIAL SCIENCES and ARTS SGEM2018, available to https://www.researchgate.net/publication/329929803_SMART_CITIES_-_THE_FUTURE_OF_URBAN_PLANNING on 11.11.2020.
3. Naydenov, The role of free economic zones for the development of the regional economy, 5th SGEM International Multidisciplinary Scientific Conferences on SOCIAL SCIENCES and ARTS SGEM, 2018, available to https://www.researchgate.net/publication/329925411_THE_ROLE_OF_FREE_ECONOMIC_ZONES_FOR_THE_DEVELOPMENT_OF_THE_REGIONAL_ECONOMY on 11.11.2020.
4. National Air Pollution Control Program, Bulgaria, 2020-2030, available to <http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1289> on 11.11.2020.
5. Katsarski N., THE NEW BUSINESS THINKING WITH INTEGRATED REPORTING. Available from: https://www.researchgate.net/publication/334638431_THE_NEW_BUSINESS_THINKING_WITH_INTEGRATED_REPORTING [accessed Nov 25.2020].
6. Gunnell, D., Appleby, L., Arensman, E., Suicide Risk and Prevention During the COVID-19 Pandemic. Lancet Psychiatry. 2020 DOI:[https://doi.org/10.1016/S2215-0366\(20\)30171-1](https://doi.org/10.1016/S2215-0366(20)30171-1)
7. Zhechkova, N., The political culture of the Bulgarian Turks , Sofia, 2019, p. 132-133.
8. Atanasova, A., Urban regeneration and its impact for sustainable city development, International Scientific Conference GEOBALCANICA, 2020, available to <http://geobalcanica.org/wp-content/uploads/GBP/2020/GBP.2020.53.pdf> on 11.11.2020
9. Ivanov, M., Naydenov, Kl., Features of the regional economic development in Bulgaria, 2017, available to http://research.ue-varna.bg/admin/kcfinder/upload/files/TOM_I-65-77.pdf on 11.11.2020.
10. Official site of Euro Programs, (Map of rural areas according to the national definition) available to <https://evroprogrami.com/polezno/chesto-zadavani-vaprozi/karta-na-selskite-rajoni/> on 11.11.2020